

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

květen 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

napadlo vás někdy, co se stane, když slovo „zahradničení“ rozseknete přesně v polovině? Vznikne vám slovní spojení „zahrad - ničení“, tedy pojem, který v mnohém hoře a přesně vystihuje v dnešní době převládající způsob péče o naše zahrádky. Anglické trávničky, túje, chemické postřiky, likvidace všech zdánlivých nepřátel...

Z obsahu tohoto čísla:

Úbytek obojživelníků pokračoval i letos.....	2
Žabí večírky 2022.....	2
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	3
Objevy detektiva Ledňáčka.....	5
Co si o nás lidech myslí chobotnice?.....	5
Naše loňské dobrodružství s malými.....	6
Invazní rybenka <i>Ctenolepisma</i>	7
Večer s dokumentem - 99. díl.....	8
Jak na pěstování smíšených kultur.....	11
Květnové zápisky Jirky Wagnera.....	11
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 5... ..	12
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi.. ..	13
Španělská kuchyně.....	14

I když mají dnešní zahrady potenciál tvořit drobné ostrůvky biodiverzity v zemědělsky zdevastované krajině, ve většině případů na tuto mrtvou kulturní step volně navazují. Nemá cenu rozjímat nad tím, před jakou dobou a odkud přišel návyk za pomoci techniky a chemie dělat z našich zahrádek sterilní plochy bez života. Jedna věc je však jistá. Nepomáháme tím ani sobě, ani naši úroda a už vůbec ostatním živočichům, kteří sem náhodou zavítají nebo by tu chtěli přebývat natrvalo.

Je za tím určitě naše touha po pohodlí, ale také zvyk následovat smyšlené módní trendy a třeba i napodobovat to, co se odehrává za sousedovým plotem. V naší snaze je něco skrytě atavistického, co nás nutí za každou cenu krotit divokou a nebezpečnou přírodu. A také něco zvráceně moderního, co nám napovídá namísto zahrádkaření provádět geometrická, estetická a chemicko-technologická cvičení. Přitom vše, co potřebujeme znát, už příroda dávno vymyslela za nás. Hrabeme a pálíme listí, abychom pak mohli koupit kvalitní zahradnický substrát s rašelinou? Každý víkend posekáme na 3 cm trávniček, abychom pak běželi pořídit sazeničku něčeho, co nám pokvete? Spálíme veškeré staré dřevo, abychom pak s pýchou vyvěsili hmyzí hotýlek?

Foto Roman Szpuk

V tomto a následujících číslech našeho časopisu přineseme pár tipů na literaturu, která seznamuje zájemce s principy přírodního zahradničení. Bez ničení. Hezkou nejen zahradnickou sezónu, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Úbytek obojživelníků pokračoval i letos

I letošní jarní večery trávil hrstka odvážných dobrovolníků v okolí Strakonice při tradičních záchranných operacích na pomoc obojživelníků. Zdálo se, že termín stavby migračních bariér při Volyňské silnici (12. 3.) byl z pohledu předchozích let a začátků tahů hraniční, vzhledem k průběhu letošního počasí byl ale více než dostačující. I když první žabí otužilci byli zaznamenáni „už“ 22. a 27. 3., za začátek jarní rozmnožovací migrace se dá pokládat až úterý 29. 3., kdy byly přeneseny větší počty zvířat. Jedná se o nejpozdější termín za celé sledované období. Tento jev se dá vysvětlit pro obojživelníky velmi nepříjemnou meteorologickou trojkombinací zima-sucho-větrno. První výraznější srážky letošního jara spadly právě až na konci března. Dalším extrémem byla celková délka tahu, která s paběrkováním na jeho začátku a konci dosáhla jednoho měsíce. Migraci jsme za ukončenou prohlásili 22. 4., kdy už část živočichů putovala z rozmnožovacích nádrží zpátky. Časové rozpětí migrace bylo způsobeno výrazným ochlazením na začátku dubna, kdy po třech dnech pohyb žab ustal. Tah se obnovil až 6. 4. K druhému přerušení došlo hned 9. 4. Za dva vrcholy migrace je možné považovat dny 30. 3. a 13. 4.

Výsledná čísla letošních záchranných přenosů potvrdila negativní trendy zaznamenané v několika předchozích letech (viz i následující článek). Začneme tím nejhorším. Do roku 2016 byla obojživelně nejbohatší sledovanou lokalitou okolí Dolního Řepického rybníka. V letech 2017-2021 zde došlo ke skokovému úbytku v početnostech. Letos byl tento migrační úsek zkontrolován dvakrát při výše uvedených špičkách tahu. Pozorování bohužel potvrdilo zánik žabích populací, byly odhaleny jen

Samice skokana štíhlého, foto -jj-

krajině je potvrzován pozorováním v jiných koutech republiky. Co „nezvládne“ kombinace počasí, intenzivního zemědělství, bezohledných řidičů a likvidace vhodných biotopů, to mohou dokončit predátoři žabích snůšek - komerční druhy ryb a kachny. Na základě informací z ostatních pramenů se jeví významným další rybí predátor - invazivní střevlička východní, která v současné době opanuje nejen obhospodařované rybníky, ale také už i mnoho čistě přírodních vodních biotopů. Když se k tomu všemu ještě přičte klesající zájem veřejnosti o tuto problematiku a nižší počet žabích hlídkářů v porovnání s předchozími lety, začínají záchranné práce připomínat pobíhání po zhusta osetém minovém poli. Pokud se tento trend v následujících letech nezastaví, bude na čase začít přemýšlet o radikálním systematickém řešení v podobě záchranných programů. V opačném případě se může stát, že konkrétní druhy obojživelníků i celá tato skupina živočichů jako celek začne být v české krajině stále větší vzácností. -jj-

dva kadávery na silnici. Na lokalitě Volyňská s dočasnými migračními bariérami bylo do bezpečí přeneseno 228 jedinců žab (z toho 218 ropuch obecných a 10 skokanů štíhlých). Jde o zhruba třetinový pokles v porovnání s minulou sezónou. V úseku bez bariér u Zadních Ptákovic přemístili hlídkáři 102 zvířat - 61 ropuch obecných, 38 skokanů štíhlých a 3x byla zaznamenána rosnička zelená. I když jsou to čísla nízká, dílčím pozitivem je přibližně třetinový meziroční nárůst a výrazně vyšší zastoupení skokana štíhlého. Počet přejetých žab v obou sledovaných úsecích byl kolem 30 jedinců.

I když čísla potvrzují všeobecný negativní vývoj, nedají se chápat absolutně. Jsou ovlivňována faktory nahodilými i zatím zcela neznámými. Mohou dobře kopírovat změny užšího území, ale vzhledem k populační dynamice dochází k výrazným výkyvům i na základě meteorologické situace nebo vlastnostem rozmnožovacího biotopu. Bohužel postupný celkový úbytek obojživelníků v naší

Žabí večírky 2022

Rok se s rokem sešel a přišel čas na sčítání a vyhodnocování dat z letošního přenosu obojživelníků. Lokalita, kde se pokoušíme pomoci populaci místních obojživelníků bezpečně při jejich jarním tahu překonat nástrahy dopravních komunikací, se nachází u „Zeleného kříže“ mezi Netolicemi a Bavorovem (Velký Vepřský rybník - 49.0880356N, 14.1217542E). Letos se nám podařilo druhým rokem za podpory a pomoci ZO ČSOP ve Strakonici zvýšit ochranu putujících obojživelníků i vybudováním zábran na dvou místech podél místních komunikací. Letos už jsme si při transferu neužívali ani klidu v provozu jako při lockdownu, ani klidu duševního a fyzického jako při homeofficu, které se odehrávaly v předešlých dvou letech, povedl se skoro návrat k normálu. Ovšem jen zdánlivě. V březnu jsme letos dlouho vyčkávali na první vlahý, vlhký jarní večer. První skokaní otužilci jsme sice pozorovali už 15. a 16. března, ale byli to opravdu spíš výji-

mečně nedočkaví a otužilí jedinci, teploty se v těch dnech na hrázi rybníka pohybovaly od 4 °C k 0 °C, stále bylo sucho a dost foukalo. Ten pravý čas nastal až 28. 3., kdy zapršelo a tah pořádně započal.

Během pár dní přešla spousta jedinců ropuch, čolků, blatnic, skokanů a objevila se opět i kučka obecná. Pak přišlo ochlazení a další vlna byla před Velikonocemi, kdy už byl ke konci svátků zaznamenán i zpětný tah z rybníka. Celkově jsme letos ani jeden večer neměli pocit, že by byl tah tak silný jako jiné silné večery předešlých let. Zejména ze strany hráze rybníka, kde byl v minulých letech radikálně vykácen les, žab výrazně ubylo. Po Velikonocích už tah velmi rychle končil. Celkově byl tah provázen spíše nedostatkem srážek a výkyvy teplot mezi denními a večerními hodnotami.

Celkově jsme letos přenesli 802 jedinců obojživelníků, nejvíce mezi nimi byli zastoupeni jedinci ropuchy obecné (512), čolků (243; obecný, velký a horský), po dvouleté pauze i blatnice skvrnitá (26), skokanů (16; hnědý, štíhlý) a v neposlední řadě i 2 kučky obecné. Na této lokalitě se pohybujeme 5 let a letošní výsledek byl nejnižší od roku 2017, kdy jsme s transferem začínali. I pocitově žab ubývá. Bohužel také letos došlo k tomu, že rybáři rybník vypustili a vlivem nedostatku srážek se nedopusťtil. Litorální pásmo v rybníce v podstatě není žádné. Obojživelníci tak dalším rokem přišli o možnost naklást snůšky vajíček na vhodná místa, která jim zaručí kvalitní vývoj nových jedinců, tak aby nebyli hned na startu vystaveni extrémnímu tlaku nevhodných podmínek okolního prostředí a predátorů. Při obchůzce celého rybníka jsme zaznamenali jen pár životaschopných snůšek skokanů a jediné místo, kde bylo několik snášek ropuších vajíček koncentrovaných doslova na pár metrech čtverečních. Těch pár osamělých řetízků ropuších vajíček podél břehu je předem odsouzeno buď k vysušení, nebo možná poslouží jako potrava ptačí obsádky rybníka. Bohužel jsme toho názoru, že tento opakující se stav, kdy nejsou zaručeny kvalitní podmínky pro rozmnožování obojživelníků v tomto rybníce, povede k trvalému poklesu populace v této lokalitě. Předpovídat to neumíme, ale vše tomu napovídá. Je pozitivní, že se nám podařilo navázat komunikaci se zemědělcem, na jehož louce je naše větší zábrana. Nejen, že nám ochranu a transfer nijak nekomplikuje, ale jsme též domluveni na tom, že nebude louku v době tahu vláčet. Bohužel, nijak se nám nedaří ovlivnit bezohlednost řidičů, kteří se nedokáží v rychlostech, kterými v místě jezdí, vyhnout ani jedinému amplexu či jedinci na silnici, natož více jedincům při silnějších tazích. Pokusíme se oslovit zainteresované starosty, zda by byli ochotni zakoupit dopravní značky "Pozor žáby!", které by mohly na tah v tomto období řidiče upozorňovat. Snad naši žádosti vyhoví. Zatím nezbyvá než čekat, jak se bude dařit snůškám. Chystáme se na pravidelné kontroly jejich stavu a třeba nás čeká milé překvapení. Zatím je rybník jen posmutnělý i se svými labutěmi, které letos ani nezahnízdily. **Tereza Müllerová**

Foto Tereza Müllerová

Překopávky

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

20. díl - Co je to greenwashing?

Úspěch každé „ekologicky orientované“ podnikatelské činnosti je odvislý od toho, jaký má obchodní potenciál. Ekologie vždy bude až na druhém místě.

V environmentální sféře velmi dobře známý pojem greenwashing je vlastně slovní hříčkou vzniklou ze slova brainwashing. Jde tedy o jakési vymývání mozků zeleným sdělením, o dezinformaci záměrně nebo nevědomě šířenou za účelem vytvoření proekologického vnímání výrobku/brandu/organizace apod. Jedná se o manipulativní techniku zneužívající vzrůstajícího zájmu o environmentálně šetrnější alternativy. Velmi nebezpečným a zákeřným je tento fenomén zejména v rovině, kdy cílí na ekologicky uvědomilejší část populace, a samozřejmě i na úrovni všeobecné (zejména politické), kdy v období prohlubující se environmentální krize kvůli greenwashingu může podstatná část společnosti nabývat dojmu, že situace není vážná nebo že je o spoustu problémů adekvátně postaráno. Sami jste se jistě již mnohokrát potkali se situací, kdy je environmentální problematika zlehčována nebo o ní nepanuje ani zdaleka takové povědomí, které by si zasluhovala. Podstatný díl viny na tomto stavu hraje právě greenwashing na mnoha úrovních naší společnosti.

Žijeme v době záměrně malované nazeleno?

Vědecké kapacity i environmentální organizace již několik desítek let bijí na poplach.

Nejen akcelerující klimatická změna, ale i masivní úbytek biodiverzity a ostatní globální ekologické problémy výrazně zhoršují naše vyhlídky do budoucna. Lidstvo stojí na scesti a čas na odvrácení kolapsu se krátí. Přesto máme pocit, že se na konkrétní úrovni téměř nic neděje. Politici se utápějí v líbivých heslech; pro uklidnění společnosti organizují v pravidelných intervalech klimatické summity, na kterých se zaštiťují konkurenceschopností jednotlivých zemí, takže výsledek takových setkání vyznívá doztracena. Ekonomický systém světa založený na neustálém růstu by vyžadoval radikální proměnu, které nikdo není schopen. Bude tedy zachováván, co nejdéle to půjde. Aby to nevypadalo, že se nic neděje nebo že je v takovém konání záměr, je celá tato snaha o udržování statu quo masivně barvena nazeleno. Jedná se o greenwashing na té nejvyšší (celosvětové) úrovni. Má udržet většinovou společnost u vesel destruktivního směřování naší lodi.

Podobný princip je zaznamenáván na všech úrovních politických a úřednických struktur. Většina zástupců volených na omezené časové období nebo úředníků strachujících se o své lukrativní posty bojuje o zachování svých pozic prostřednictvím vzrůsných hesel a odborně znějících definicí. Hlavní snahou je jednak zneutralizovat aktivity směřující ke skutečným změnám a také vytvářet před společností dojem, že je o tato témata postaráno nebo případně že se nejedná o tak akutní problémy, které by si zasluhovaly přímou intervenci. Samozřejmě čest všem výjimkám.

Pasivní vliv médií

Skrze snahy o bezstarostné bytí většiny lidí funguje zpětnovazebná smyčka, která zcela ovlivňuje mediální náplň moderní doby. Do velké míry ovlivňujeme svou poptávkou a výběrem podobu a kvalitu mediálního zpravodajství. Environmentální témata nejsou pro většinu společnosti atraktivní nebo se jim záměrně vyhýbáme. Výsledkem je jejich okrajové mediální pokrytí a tedy dojem, že téma není důležité (protože jinak by se o něm přece mluvilo a psalo). Jedná se tedy o pasivní formu greenwashingu, kdy je vytvářena iluze, že svět na tom není ani zdaleka tak zle, jak se nám snaží podsouvat příliš horliví vědci a hysteričtí ekologičtí aktivisté. Svou roli samozřejmě hrají upřednostňované a zjednodušující mediální formáty, které vyžadují akci a neumožňují postihnout velkou komplikovanost některých environmentálních témat.

Obr. CCO

dochází k oslabení těch skutečně šetrnějších aktivit, neboť velká část společnosti již vůči nim bude v této informační džungli imunní. Dozajista se nedají všechny tyto snahy házet do jednoho pytle a k jejich rozšifrování bude zapotřebí určitého environmentálního povědomí, přesto často postačí zdravý selský rozum. Má firma skutečný zájem na ochraně životního prostředí, nebo se jedná jenom o prostředek navýšení zisku? Změnila nějakým způsobem svou celkovou politiku, nebo pouze věnuje z pohledu celkových obrátů zanedbatelnou částku na nějakou charitativní nebo ekologickou aktivitu? Pokud do svého portfolia přijala šetrnější alternativu výrobku, odstranila nějaký méně šetrný, nebo to celé posloužilo jenom ke zvýšení objemů prodeje? Tato a některá další vodítka poslouží k lepší orientaci.

Důležité je také uvědomit si, že k zelenějšímu světu se nepronakupujeme. Mělo by jít hlavně o redukci naší celkové spotřeby (jakési povýšení bezodpadového přemýšlení na náš celkový spotřebitelský život). To je totiž za greenwashingovou clonou skryto již zcela. Právě proto, že tato myšlenka stojí v příkrém rozporu ke spotřebnímu pojetí celé společnosti a základnímu nastavení obchodních subjektů. Jelikož však něco nakupovat musíme, můžeme se zaměřit i na základní motivaci a způsob chování firem, výrobců, obchodníků atd. Vše mnohem lépe prohlédneme u drobnějších subjektů nebo na základě jejich přímé znalosti. Jde o jakousi decentralizaci obchodního prostředí, kdy je zjednodušována spletitá korporátní síť. Svým způsobem se jedná o částečný návrat k přímějším formám obchodu s kratším distribučním řetězcem, což můžeme v mnoha podobách pozorovat již dnes (nákup od farmářů apod.).

Nepřehledné ekoznačení

Samostatnou kapitolou je fenomén nejrůznějších ekoznaček a certifikátů, které by nás měly informovat o šetrnější verzi výrobku nebo služby. Slibný model se však v průběhu let stal zčásti nepřehledným chaosem. A to je právě živnou půdou pro nejrůznější formy greenwashingu. Dochází k falzifikaci konkrétních certifikátů, vytváření neexistujících ekoznaček i ke zbytečným proklamacím, které jsou jasné z logiky věci. Nejen na tyto souvislosti si na základě konkrétních příkladů a tematických okruhů posvětime v několika dalších pokračováních seriálu. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Všichni známe přísloví „Káže vodu, ale sám pije víno...“ nebo „Měří dvojím metrem...“ a i jsme to mockrát ve svém životě zažili. Nespravedlnost a nadržování, to nemá rád asi vůbec nikdo – a přesto se to často děje. Je to asi tím, že ne všechno si člověk dokáže uvědomit. O čem ví, na to si (když chce) dává pozor. Jenže je toho plno, co neví. Nebo z pohodlnosti se vědění vyhýbá.

„Nelámej stromečkovi větvičku, co tě to napadlo? Nevíš, že ho to bolí? Mám ti taky ublížit, aby sis to zapamatoval?“ To řekne tatínek synkovi, když ho vychovává. A sám mu dává dobrý příklad, protože urvat jen tak z rozpustlosti větev, to by nikdy neudělal. Jenomže pak třeba jde prořezávat jabloň a přežene to, vezme jí půl koruny naráz a myslí si, že je to tak v pořádku. Ještě je dokonce od maminky pochválený za svoji pracovitost. Ani jeden z nich si nezjistil, jak se to správně dělá, a tak se spokojili jen s pozorováním sousedů na okolních zahradách. Co vidí skoro u všech, to napodobují. Jenomže stromům tohle vadí, když je někdo nešetrně ořeže a bere jim tím spoustu listů, potřebného k výživě a k dýchání. Pokud ten samý otec ještě k tomu v zimě solí chodník, aby si ušetřil práci s odhrnováním sněhu, uškodí stromům (a nejen jim) znovu. A děti se na to dívají jako na samozřejmý postup, když to opakovaně vidí - a nic jiného se jim nepředvede.

Takhle by se toho dalo vyjmenovat plno. Týkalo by se to rostlin, ale stejně tak i zvířat. Tahat psa za ocas, to rodiče dětem zakazují a sami to také nedělají. Zato vykrmit domácího mazlíčka tak, až z toho onemocní, to se bere v některých rodinách jako nutné zlo. Stejně tak používání chemických prostředků na zahradce, zbytečné cesty autem, přehnané nakupování... A přitom to všechno přírodě i nám samotným ubližuje.

Detektiv Ledňáček není jízlivý a nenabourává se lidem do jejich svědomí. To musí každý sám. Co se pokazilo v minulosti, toho je škoda, ale hlavně jde o to, jak dál. Změna není tak těžká, jak se může na první pohled zdát. A právě na to se chce Ledňáček zeptat tentokrát:

- Pro dospělé: Víte, na koho se obrátit o radu, když se rozhodnete žít s větším porozuměním pro přírodu?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Pamatujete si ještě na lovení bobříků ze známé knížky Jaroslava Foglara „Hoši od Bobří řeky“? Co myslíte, týkal se některý z úkolů i ochrany přírody?
- Pro rodiny s batolaty: Jakou kytičku můžete připravit s dětmi jako dárek ke Dni matek, místo abyste ji koupili bezmyšlenkovitě v obchodu? A znáte k té příležitosti nějaké pěkné verše?

Odpovědi najdete na straně 13. -jj-

Hola hola, zahrádka nás volá

Konečně tu máme dlouho očekávané jaro. Začíná vše kolem pomalu růst a pestrobarevně kvést. V loňském roce jsme si v domově pro seniory ve Vodňanech pořídili vyvýšené záhony, hlavně na pěstování bylinek. „Zahrádka“ patří u seniorů v Centru sociální pomoci Vodňany k nejoblíbenějším činnostem. Od místních majitelů zahradnictví jsme tento rok dostali i krásné jarní kytičky, ty na nás přímo volaly. Využili jsme hezkého slunného počasí a dali jsme se do díla. Zasadili jsme si narcisky, petrklíče, macešky, tulipány a hyacinty po celém dvoře. Některé květiny jsme dali na terasu, aby se jimi mohli pokochat i ostatní. Díky našemu floramobilu mohli i méně pohybliví senioři přidat ruku k dílu, a to i z pohodlí jejich pokojů přímo z postele. Radost ve tváři dělá uživatelům především dobře udělaná práce, pocit, že mohou být užiteční.

Za CSP Vodňany aktivizační pracovnice Nela Hollerová

Foto archiv CSP Vodňany

Co si o nás lidech myslí chobotnice?

A myslí vůbec? Oplývají tihle podivní tvorové inteligencí spíše vysokou, nebo naopak? V rozhlasovém pořadu Meteor z 16. 4. 2022 bylo na základě informací z knihy „Pozoruhodné objevy ze světa zvířat“ (napsali Gene Stone a Ingrid Newkirk, vydalo nakladatelství Grada v roce 2021) jednoznačně řečeno, že například chobotnice žilkované se dovedou krýt při pohybu po dně oceánu pod nalezené skořápky kokosových ořechů jako pod štíty. A i jiné druhy dokážou používat nástroje, procházet labyrintem, pomocí sifonu odfouknout nebezpečné nebo naopak přitáhnout žádoucí předměty, pamatovat si tvary, učit se pozorováním... Byla zjištěna i schopnost rozpoznávat různé tváře. Asi ze všeho nejvíc vypovídá o schopnostech hlavonožců jejich chuť hrát si. Pohazovat si předměty mezi jednotlivými rameny a podobně.

Chobotnice mají největší poměr mozek versus tělo ze všech bezobratlých. Jejich mozek je větší než u některých obratlovců. Až neuvěřitelná je schopnost manipulovat oběma stranami přísavek a vytvořit tak stovky nejrůznějších úchopů. Jedinci spolu komunikují pomocí speciálních tělních buněk, které výrazně mění barvu a vzor. Aktivní je i způsob změny vzhledu za účelem maskování.

A ještě něco: hlavní překážkou zkoumání inteligence chobotnic je jejich nepoddajnost při experimentech. A právě ta zároveň o nich zřejmě hodně vypovídá. Rozbíjejí laboratorní vybavení, odmítají se učit hloupé triky, utíkají z nádrží. Například v roce 2016 dokázal samec chobotnice jménem Inky žijící v akváriu na Novém Zélandu vyklouznout škvírou pod špatně zavřeným poklopem na podlahu, najít 2,5 m vzdálené ústí 15 cm širokého potrubí, vměstnat své pružné tělo (veliké jako fotbalový míč) do něj, urazit vzdálenost několika m kanalizací a uniknout do oceánu, z něhož byl v roce 2014 vyloven (viz zpráva z Ekolistu [zde](#)). To ukazuje na srdatost a na zvědavost a dost možná i na nechuť se smířit se zjetím. Odvahu chobotnic vůči člověku naznačují i případy, kdy některá vnikla na rybářskou loď a vyhledala tam nákladový prostor. Tam se dostala k naloveným krabům.

Foto CCO

Hlavonožci mohou být drobní (jedinec toho nejmenšího druhu váží jen jeden gram), ale mohou to být i pořádná monstra. Tvor s příznačným názvem chobotnice velká měří 5 m, váží 70 kg a nárazově vyvíjí rychlost až 40 km za hodinu. Nelze se divit zvěřím o bájných krakenech a o situacích, jakou popisuje například Jules Verne v románu „Dvacet tisíc mil pod mořem“. Autor tehdy jistě vycházel z toho, co se vyprávělo a co bylo náležitě zveličeno, ale mělo reálný základ. Honba za ziskem stejně jako obyčejné shánění základní obživy, to přece vede člověka často i mimo souš a pak bývá nejrůznější nebezpečí každodenní záležitostí – včetně střetů s původními obyvateli vodního světa.

Znáte sugestivní líčení duchapřítomnosti mladíka Gilliatta v jedné z kapitol „Dělníků moře“ od Victora Huga? Už už se zdálo, že je hrdina ztracen, protože jej pevně obtáčelo několik pevných ramen s přísavkami. Oslabovala jej bolest, strach a ztráta krve a blížila se chvíle, kdy se mu chtěl ten silný netvor zakousnout do prsou: „... Je to, jako by na vás útočila vývěva. Zápasíte s prázdnotou, která se pohybuje... Kousnutí je hrozné, vysávání je tisíckrát horší. Dráp není nic ve srovnání s přísavkou. Drápem vniká zvíře do vašeho těla; přísavkou přecházíte vy sami do těla zvířete. Zduří vám svaly nesnesitelným tlakem, krev prýští a hnusně se mísí s lymfou měkkýše... Tygr vás může jen pohltnout, chobotnice – strašná představa! – vás vstřebává... Chobotnice je zrádná. Snaží se kořist nejprve ochromit. Uchopí ji, pak vyčkává tak dlouho, jak jen může...“

Jak to bylo dál, to jste mnozí jistě četli. A ostatním to neprozradím, raději doporučím tento klasický román jako celek. Vráťím se ke knížce zmíněné v Meteoru, která popisuje hrůzu s opačným znaménkem. Jak nás lidi asi vnímá chobotnice, která žije v akváriu restaurace? I když je dnes už známo, že její nervový systém, rozkládající se po celém těle, plní částečně funkci mozku a je velmi citlivý, nebere se na to v některých zařízeních ohled. Odřezávají se jednotlivá ramena a tento mimořádně vnímavý a inteligentní živočich je ponecháván živý, dokud neproběhne dostatečné množství objednávek. Někdo jej asi polituje (a takový člověk by měl soucit i s méně vyspělými tvory), ale z toho, že se to vůbec děje, je vidět, jaký přístup převažuje. Co na tom, že hlavonožci žijí na Zemi už 300 milionů let? Pro lidi jsou jednoduše zlí a neměli si začínat.

O tom, že v přírodě je hniloba jednoho organismu zdrojem živin pro jiné a že jeden živočich žere druhého, mluví (a to v roce 1866) v „Dělnících moře“ právě i Victor Hugo. Ale pozor – nezůstává jen u toho. Dodává: „... Žijme, budiž tomu jakkoliv. Leč hledme, aby smrt byla pro nás pokrokem. Směřujme k světům méně temným. Následujme svědomí, jež nás tam vede. Neboť nezapomínejme toho nikdy, lepší dá se nalézt pouze nejlepším...“ -ah-

Naše loňské dobrodružství s malými kosíky

Blíží se léto a s ním moje vzpomínka na to, jak jsem se stala kosí mámou. Moc mě to tenkrát nepřekvapilo. Pečovali jsme už o tolik nalezců! O naší fence z útulku, kterou pořád máme, jsem už do Kompostu v roce 2013 napsala ([zde](#)) a tentokrát bych vám chtěla vyprávět o zážitcích z loňského července. Věděli jsme o kosím hníždě u nás na zahrádce a těšili jsme se, až staří vyvedou svoje potomky, po jarní snůšce už podruhé. Jenomže jednoho dne jsem našla tři holátka ležet spadlá na trávě. Co se mohlo stát? Dala jsem je zpátky do jejich domova a za chvíli jsem je přišla zkontrolovat. Našla jsem je zase na zemi, bohužel už jen dvě. Že by straka? Těžko říct. A co dál? Straky se také musí něčím živit, ale připadá mi, že jich je čím dál tím víc, zatímco zpěvného ptactva ubývá. Tak o to víc

mi bylo kosů líto.

Zanesla jsem ptáčata do skleníku, udělala jim provizorní hnízdečko a doufala jsem, že je otevřeným okénkem jejich rodiče uslyší. Kdyby jejich krmení a zahřívání pokračovalo, mohlo by to ještě nakonec dobře dopadnout. A i kdybych se měla ujmout výchovy sama, nějak to zvládnou. Jsem naštěstí učitelkou a mám v létě prázdniny.

Poprosila jsem manžela o pomoc se vším ostatním, co domácí, zahrádka a naše zvířata budou potřebovat. Souhlasil. Navíc mi pomohl najít na internetu (například [zde](#) a [zde](#)), co a jak. Já jsem zatím dojela do města koupit moučné červy, a protože okénkem nikdo nepřilétal, zůstalo to přece jenom na nás. Zahrála jsem si na kosí samičku a osm dní jsem nedělala nic jiného. Ptáčata musí dostávat krmení pořád a pořád, celý den. Každých dvacet minut jsem jim vpravovala pinzetou do hladově otevřených zobáčků rozmačkaná vařená vajíčka, moučné červy bez hlaviček, škrábané syrové hovězí a kuřecí maso, piškoty namočené ve vodě a injekční stříkačkou i kapky vody samotné. Moc jsem se bála a hlavně ranní příchod za svítání byl vždycky plný napětí. Budou naživu?

Foto Ivana Třeštíková

Čím větší dělali kosíci pokroky, tím víc jsme si s manželem věřili. A pak se stalo to, co jsme si tak toužebně přáli: samička, která do té doby jen bezradně poletovala kolem, našla ke svým dětem cestu. Asi to bylo tím, že se ze skleníku ozývaly čím dál tím silněji jejich hlásky. Tak jsem potom už nebyla kosí mámou, ale jen tetou. Bylo to dobře nejen kvůli méně častým službám, ale také pro poznání mladých, ke komu patří. Schválně jsem se celou dobu vyhýbala bližšímu styku s nimi, abych nenarušila jejich plachost. Bylo mi to trochu líto, ráda bych je měla ochočené, jenže jsem musela myslet víc na ně a na spokojenou samičku než na sebe. S vlastní maminkou se tedy kosíci naučili létat a nakonec i odlétnout a my s mužem teď ani nevíme, jestli je ještě potkáváme, nebo jestli vidáme kolem domu nějaké jiné příslušníky jejich druhu. Nevadí. Zůstal krásný pocit, že celé to hektické období skončilo happy endem!

Ani nebyl za celou tu dobu čas na focení. Byli jsme tak unavení, že nás to vlastně ani nenapadlo, a tak mám pro vás jen jedinou ukázkou, jak jeden z našich kosích dorostenců nakonec vypadal. Vzpomněla jsem si ale na hezkou reportáž o kosím hnízdění, na kterou se můžete podívat do čísla 7/2020 ([zde](#)). Autorem je Jiří Wagner a fotky jsou z jeho zahrádky.

Ivana Třeštíková

Invazní rybenka *Ctenolepisma longicaudata*

Rybenku domácí (*Lepisma saccharina*) přiblížil čtenářům již pan Vilém Hrdlička v Kompostu [č. 12/2013](#). Rybenka *Ctenolepisma longicaudata* dorůstá v porovnání s našimi původními druhy značné délky těla 12-15 mm a má uniformní šedé zbarvení. Typickými znaky jsou velké množství brv (sét) na okraji hlavy, dlouhá tykadla a zadečkové štěty stejně dlouhé, nebo delší než tělo.

Foto Eva Legátová

Fotografie k přesné identifikaci nestačí. Vyloučil rybenku domácí. Překvapilo jej, že druh byl pozorován venku, protože převládají pozorování z vnitřních prostor. Eva Legátová

Použitá literatura:

KULMA, M., VRABEC, V., HOLER, T., PATOKA, J.: Invazní rybenka *Ctenolepisma longicaudata* odhalena v České republice, Živa č. 2/2019.

Večer s dokumentem - 99. díl - Milked

"I kdyby bylo zdravé jíst zvířata, neexistuje způsob, jak bychom mohli nakrmit lidstvo jejich pojidáním."

V loňském roce spatřil světlo světa dokument pojednávající o vlivu mlékárenského průmyslu, resp. živočišné výroby na životní prostředí. A i když už se v minulosti několik snímků podobnému tématu věnovalo (nebo bylo téma zahrnuto do širšího pojednání), tento dokument je zatím nejvydařenější. Hutný, vyvážený, výstižný, nemá potřebu se zabývat konspiracemi ani zbytečnými spekulacemi a kromě hodně nepříjemných věcí servíruje i notnou dávku naděje. Z osobního pohledu musím říct, že je to vůbec jeden z nejpovedenějších dokumentů, které jsem za poslední léta zhlédl.

Film se zabývá chovem krav a produkcí mléka na Novém Zélandu. Ten není pouze místem vzniku filmu, ale je symbolickou a tímto průmyslem nejvíce postiženou zemí. Je nasnadě, že dokument pojednává o tomto zemědělském odvětví v kontextu celého světa, protože i přes dílčí rozdíly zůstávají důležité souvislosti totožné.

Filmový dokument se zabývá nejvíce environmentální stránkou mléčného průmyslu. Do hledáčku se kromě odvětví jako takového dostává i největší zélandský agrokoncern Fonterra, který předvádí ukázkový greenwashing při prezentaci svých produktů, ale účast na natáčení filmu tvrději odmítá. Nový Zéland je země, která byla stižena rekordním úbytkem přirozených biotopů (zejména mokřadů) právě z důvodu extrémního nárůstu chovu hovězího dobytka. A je také rekordmanem ve vývozu mléčných produktů. Jen firma Fonterra vyprodukuje zhruba stejné množství skleníkových plynů jako celé Švédsko. Ale mléčný průmysl a celá živočišná výroba je pro životní prostředí devastující i v globálním pohledu.

Produkce jídla na planetě se má do roku 2050 zdvojnásobit. Podle vědců bychom potřebovali alespoň pět dalších Zemí, kdyby všichni jedli tolik mléčných výrobků a masa jako např. obyvatelé USA. Přitom ekosystémy i zemědělská půda jsou na samé hraně kapacity již nyní. 96 % biomasy všech savců tvoří chovaná hospodářská zvířata a člověk. Zbývající 4 % připadají na všechny ostatní druhy zvířat. Jednotka plochy půdy může vyprodukovat 15x více bílkovin z rostlin než totožná plocha využívaná k chovu zvířat. Více než 3/4 veškeré zemědělské půdy světa využíváme pro hospodářská zvířata a pro produkci jejich krmiv. Globálně se v dnešní době více obilí pěstuje pro krmení zvířat než pro hladovějící lidi.

Každá kráva představuje ekvivalent odpadní stopy 14 lidí. Přičemž je tím nejméně efektivním "zařízením" na přeměnu rostlinné hmoty v živočišnou. Ve filmu zaznívá podstatná informace, kterou si málokdo z nás uvědomuje. Zvířata získávají vše potřebné z rostlinných surovin, většina z nich úplně stejným způsobem, jakým můžeme my. *"Nepotřebujeme filtrovat naši výživu přes zvířata."* Z veškerého krmiva přijatého krávou za celý život se 96 % stane odpadem. Navíc je producentem jednoho z nejagresivnějších skleníkových plynů - metanu. Mlékárenské firmy kromě toho spotřebovávají obrovská kvanta uhlí spalovaná při výrobě sušeného mléka. A naprosto bezprecedentní je potřeba vody k zavlažování zemědělských ploch. V kontextu Nového Zélandu - jedna z mlékárenských společností odebírá více vody z řeky Waitakere, než je spotřeba celého města Auckland s více než 1,6 milionem obyvatel. Jako koncentrované krmivo se pro hovězí skot používá velmi často palmové jádro pěstované na úkor cenných ekosystémů v tropických oblastech.

O nepříznivých zdravotních vlivech konzumace kravského mléka a výrobků z něj už toho bylo napsáno a natočeno mnoho. V dokumentu je výstižně rozebráno to nejdůležitější. Mléko je i přes drtivé argumenty vědeckých prací vydáváno stále za zdravou a potřebnou potravinu. Argumentováno je vysokým obsahem vápníku, i když jeho využití z této suroviny je přinejmenším sporné. Významnou je také špatná stravitelnost nebo intolerance laktózy, jejíž úroveň je nejvyšší v asijských zemích. Do nich paradoxně směřuje největší podíl novozélandského exportu mléčných produktů. Na kravské mléko jsou ve velké části světa navykány již děti prostřednictvím pochybných programů typu „Mléko do škol“. Všeobecně známou je přítomnost velkého množství antibiotik v kravském mléce; pro člověka nepřírodně vysoká úroveň růstových hormonů je dle mnoha výzkumů spjatá s výskytem rakoviny prostaty nebo prsu. A dusíkatá hnojiva, která se skrze krmivo krav dostávají do našeho potravního řetězce, pak s kolorektálním karcinomem. Konzumace mléčných produktů úzce souvisí s prevalencí nejčastějších civilizačních chorob (cukrovka, srdeční choroby...). Dokument si také operativně všímá souvislosti zvířecích velkochovů a zoonotických nákaz (včetně COVID-19).

Velmi kvalitně je v dokumentu zpracováno hledisko potencionálního přechodu současných farmářů na alternativní způsoby zemědělské výroby. Vše nasvědčuje tomu, že konverze podniků na čistě rostlinnou produkci nebo výrobu alternativ mléka je nejen potřebná, ale rovněž mnohem ziskovější a v ekologickém kontextu šetrnější.

Starý byznysmodel je zuby nehty udržován největšími korporacemi mnoha různými

způsoby. Kromě zmiňovaného greenwashingu a štědrých dotací se neštítí ani zastrašování potenciálních soupeřů nebo aktivistů vynášejících na světlo světa investigativní materiály. Významnou zbraní je také placení vědeckých výzkumů a udržování politických spojenců.

Etická stránka mléčného průmyslu je v dokumentu pojatá velmi opatrně (bez krvavých záběrů skrytých kamer). Tím nejemotivnějším článkem je samozřejmě oddělování telat od matek a jejich likvidace jakožto "vedlejšího produktu". Jen na Novém Zélandu jsou zabity dva miliony novorozenců během 8 týdnů.

Závěrečná část dokumentu je věnována alternativám ve výrobě mléka a velmi pozitivně vyznívají indicie, že mlékárenský průmysl pod tíhou mnoha nových výrobních postupů doslova mele z posledního. Jsou ukázány příklady farem, které od chovu hovězího skotu přešly k pěstování konopí, dýní nebo zeleniny v bio režimu (jako např. farma režiséra Jamese Camerona). Největší naději však vzbuzuje produkce bakteriálně fermentovaného mléka (bez využití zvířat), které veškeré externality ve srovnání s kravským mlékem stlačuje směrem dolů, přičemž veškeré původní vlastnosti mléka zůstávají. I když všechny alternativy samozřejmě vypadají pozitivně, tou vůbec nejefektivnější je přechod na rostlinnou stravu. Pokud by tak v teoretické rovině učinili všichni, uvolnila by se na Zemi zemědělská plocha větší, než je rozloha Afriky.

Dokument Milked je výborným shrnutím problematiky nejen samotné mléčné produkce, ale i živočišné výroby jako takové. I když možná obsahuje faktický pohled, který mnozí z nás nechtějí přijmout, v současné globální situaci je jasné, že před ním není možné zavírat oči. Navíc je skvěle zpracovaný. Zhlédnout jej můžete [zde](#) (české titulky v nastavení). -jj-

Pozvánky - květen 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 6. a 20. 5., 13-17 hod., Velké náměstí pod radnicí

Pokračuje další sezóna farmářských trhů. Přijďte si doplnit zásobu čerstvé zeleniny, sazenic a farmářských potravin. Vybrat budete moci také z nabídky občerstvení a rukodělných výrobků. Bližší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: Jan Juráš, jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244.

Kurz zdravého vaření - grilovačka

úterý 24. 5. od 18 hod., hostinec Radošovice

Sezóna kurzů bude zakončena tradiční bezmasou grilovačkou. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Mezigenerační klub PARK

NE 8. 5., PO 9. 5. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděli v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Úterní zastavení

ÚT 10. 5. : Setkání s literaturou, např. s dílem **Oty Pavla**. Od 16:30, pobočka Za Parkem.

Přírodovědný výlet do okolí Bavorova

SO 14. 5.: Sraz v 6:55 před nádražím ČD, v 7:06 odjezd vlakem na Pražák (přesedání v Čičenicích, příjezd v 7:49). Půjdeme cca 10 km po zpevněných cestách přes Vodňanské Svobodné Hory a Svobodnou horu do Bavorova. Ukážeme si mj. květenu na přírodní památce Bavorovská stráž. Návrat vlakem v 15:58 nebo v 17:58. Více na pobočce Za Parkem a na www.csop-strakonice.net.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. **PÁ 6. 5. navštívíme kozičky v hradním příkopu a dostaneme se až k nim za ohradu. 13. 5. si ukážeme vzácnou květenu na Kalvárii. 20. 5. půjdeme s dalekohledem k řece.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka květin a větviček na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz. **-ah-**

Pozvánky odjinud:

Exkurze napříč národními parky Šumava a Bavorský les 2022

1. 7. - 30. 9.

Zajímá vás, jak se vyvíjí příroda, když se jí nechá prostor a čas? Chtěli byste poznat středoevropskou divočinu na vlastní oči a kůži a porozumět tomu, v čem je její nedocenitelná hodnota?

Zaznamenali jste spory o kácení v národním parku Šumava a chtěli byste se přímo v terénu dozvědět více? Chcete se přesvědčit, zda se les po napadení kůrovcem sám obnovuje?

Pokud odpovídáte ano, přihlaste se na jednu z našich exkurzí. Hnutí DUHA již téměř třicet let aktivně usiluje o kvalitnější ochranu přírody v národním parku. Letos pro vás již potřiadvacáté připravuje několik možností, jak se přiblížit šumavské divočině.

Jedna čtyřdenní, dvě třídenní, dvě víkendové a jedna jednodenní exkurze. **Vždy pod vedením odborného průvodce**, který má bohaté zkušenosti s ochranou šumavské přírody. Pokaždé **do nejvzácnějších míst obou národních parků** včetně těch běžně nepřístupných. Vyberte si některou z nich.

Termíny, místa exkurzí a přihlášky viz [zde](#).

Drobné smetí

Mikroplasty byly objeveny i v lidské krvi

Tzv. mikroplasty jako produkt lidské činnosti se staly kosmopolitní látkou. Kromě nejdlehlějších částí planety byly nalezeny i v lidské krvi. Vlivy na naše zdraví jsou zatím nejasné. Více se dočtete [zde](#).

Loni byly vykáčeny pralesy o rozloze poloviny ČR

Největší rozlohy pralesa byly zničeny v Brazílii, Kongu a Bolívii. Drobnou náplastí byl zaznamenaný meziroční pokles v úbytku plochy o 11 %. Klesá také tempo odlesňování v Indonésii. Více informací viz [zde](#).

I letos se můžete připojit k mapování čejky chocholaté

Výrazně ubývající pták české zemědělské krajiny má od roku 2012 svou celostátní sčítací kampaň, do které se mohou zapojit zájemci z řad veřejnosti. Více viz [zde](#). **-jj-**

Jak na pěstování smíšených kultur

Kombinování rostlin, resp. smíšené pěstitelské kultury, to jsou pojmy v poslední době hojně skloňované. A to nejenom v oblasti přírodního zahradničení. Každému alespoň průměrnému pozorovateli zahrádky musí být jasné, jakými nedostatky trpí běžně praktikované monokulturní pěstování. Větší náchylnost vůči škůdcům, chorobám a meteorologickým extrémům, více "plevele" a v případě neúspěchu ztráta celé plochy. Oproti tomu pěstování více druhů plodin v různých kombinacích na jednom pozemku nabízí některé neoddiskutovatelné výhody. Lepší využití záhonu v prostoru i čase, větší odolnost proti všem patogenům, vyšší biodiverzita. V případě správného postupu poskytuje pozemek celkově vyšší sklizeň. Snad jedinou nevýhodou je nutnost důkladnějšího plánování a o něco více práce při zakládání kultury. Kombinování rostlin vychází ze všeobecně známých ekologických principů a výsledkem je v mnoha ohledech stabilnější společenstvo. Využívá nejen prospěšných vlastností konkrétních druhů rostlin pro rostliny jiné (ochrana proti škůdcům), ale i jejich pouhou botanickou rozdílností. Přibližuje nás k pochopení složitých přírodních zákonů, a navíc se jedná o zajímavé experimentování, kdy zahradničení přestává být nudnou a stále stejnou činností. Pokud byste rádi do této oblasti pronikli hlouběji, fond ŠK vám nabízí několik knih zabývajících se tímto tématem. Smíšené kultury jsou v nich chápány většinou jako kombinace jednotlivých řádků různých plodin. Oproti úplné směsi vysévané naširoko do záhonů se jedná o rozumný kompromis, který nabízí všechny výše uvedené výhody a zároveň udržuje v kulturách určitý systém, přehlednost a zjednodušuje celkovou péči.

Pestré záhony pro krásu i užitek

Stručná příručka německé zahradnice Agnes Pahlerové s bohatou fotodokumentací obsahuje vše podstatné do začátku. Je zde dobře vysvětlen základní princip kombinování, na základě kterého můžete tvořit smíšené kultury dle své vlastní fantazie. Nutné je vyvarovat se kombinacím příbuzných druhů (ze stejné čeledi), které mají podobné nároky na prostředí a jsou napadány stejnými škůdci a chorobami. Naopak musíme kombinovat pouze rostliny s podobnými nároky na živiny (známé principy pěstování podle tratí). Kniha si všímá i estetických výhod kombinovaných kultur a ve své další části rozebírá jednotlivé plodiny, jejich vlastnosti a vhodné partnery. Obsahuje samostatné kapitoly o ovocných stromech, keřích a také o využití smíšených kultur v omezeném prostoru.

Kombinování rostlin - smíšená kultura v praxi

Dnes už velmi populární "učebnice" sestavená jednou z řadových sester německého opatství Fulda, kde je se smíšenými kulturami již dlouhou dobu experimentováno. Naleznete v ní nejen obecné principy, ale i mnoho konkrétních návodů. Kniha si všímá také prokazatelných prospěšných partnerství, která vycházejí z vylučování konkrétních látek rostlinami nebo z ochrany proti některým patogenům. Většina v knize popisovaných postupů je navrhována pro běžný záhon o šířce 120 cm. Velký důraz je kladen na kontinuitu kultur, kdy je operováno s ranými plodinami v začátku sezóny, které postupně uvolňují prostor pro tzv. hlavní plodiny vrcholu sezóny. Záhon je posléze doplňován následnými plodinami nebo plodinami pro zelené hnojení. Dosáhne se tak maximálního možného pokrytí půdy a rozprostření sklizně do velké části roku - vše s ohledem na velký výnos a prostorové využití pozemku. Schémata jsou rozdělena podle cílové plodiny. Bez memorování vhodných kombinací dobře pochopíte základní principy a fungování nejčastějších skupin rostlin v čase. Kniha dále rozebírá roli bylinek, víceletých rostlin a ovocných plodin ve smíšených kulturách. Věnuje se také popisu přírodních způsobů boje proti chorobám a škůdcům.

Mrkev miluje rajčata, Růže milují rajčata

Dvě knihy americké autorky Louise Riottové. Navzdory názvům se věnují smíšeným kulturám víceméně okrajově. I když obsahují informace o vhodných partnerských rostlinách, z větší části jde o encyklopedické údaje a zajímavosti o jednotlivých druzích a všem ostatním využitelném při zahradničení. Nevýhodou je poněkud nepřehledné abecední řazení hesel v jednotlivých kapitolách a také americké realie. Jedná se spíše o doplňkové čtení k předchozím dvěma publikacím. -jj-

Květnové zápisky Jirky Wagnera

O čem květen je? O radosti z jara! O jaru jaroucím! Pásky kvetoucích trnek na mezích. Poslední mrazík už nikdo nebere vážně. Tulipány zavřené v dešti. Třešně, hrušně, jabloně bíle ustrojené. Armády pampelišek. Tráva, tráva, tráva! V ní bílé májovky. Podivná houba jidášovo ucho pod keřem. Omamné zvonečky konvalinek, přivoň si! Ještěrka na lovu. Včely v pilné práci. Pach a vůně velké vody v Otavě u jezu pod hradem. Pršky i slunce na květy kaštanů. A šeříky v zahradě! Lavička. V dálce bouřka kdesi nad Sušicí. – *Máj kvítí dává a stromy listem odívá.*

Foto Jiří Wagner

MĚSÍC SE NOSÍ
po nebi.
K ránu zmrzlé
kapičky rosy.

ČAPÍ KROKY ZAS
na jarní louce
zvolna
odměřují čas.

PO DEŠTI KOSY
zajímají žížaly.
Duha? Ta vůbec!

(odkvěty jabloní)

PŘED SVATOU ANNOU
jdu cestou
lístečky z květů
zapadanou.

VČELA BEZRADNĚ
v chatě bzučí.
I člověk
někdy zabloudí.

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 5.

Punk (Československo)

Punk jako hudební žánr, životní styl i generační protest byl představen v minulém díle seriálu ([Kompost - 4/2022](#), str. 14). V tomto pokračování se zaměříme na česko-slovenskou scénu. Hlavním rozdílem oproti vývoji světového punku je politický kontext vzniku. I když punk v našich zemích těsně následuje punkové hnutí v zahraničí, formuje se v prostředí komunistického režimu. Podhoubím pro jeho vznik je rocková a bigbeatová undergroundová scéna, která více či méně skrytě kritizuje socialistický establishment. Punk jako hudební žánr (ani jeho módní a vizuální podoba) tedy není nijak ostře ohraničen, ale naopak je s těmito směry volně promísen. K faktickému oddělení dochází až na konci 80. let a zejména prostřednictvím prvních porevolučních formací. Z logiky věci bylo československé punkové hnutí článkem disentu a určitým způsobem mohlo přispět k událostem roku 1989.

Předrevoluční punková lyrika s environmentální tematikou reflektuje především tristní stav životního prostředí, znečištění ovzduší nebo třeba panelákovou zástavbu. Není náhodou, že velká část kapel se etabluje v severních Čechách. Reakce na pokračující industriální "rozvoj" země se propisuje i do názvu mnohých uskupení (Nabeton, Fabrika, Betonová zahrada, D.D.T....). Oproti snaze některých rockových skupin být zadobře s režimem jsou texty raných československých punkových kapel již přímočaré. V 80. letech se k ekologické situaci vyjadřuje formace Modrý tanky v písni [Všechno je špatně, zpátky na stromy](#).

*...my v dnešní době plné nemocí a subkultury
videa a jiných nesmyslů, které jsme si vymysleli
kácíme stromy a vyrábíme hajzlpapír
abychom si měli čím vytřít prdel...*

O něco později hodnotí podobným způsobem stav životního prostředí kapela Hrdinové nové fronty ve skladbě [Chemická továrna](#). Dalšími porevolučními kapelami, které se ve své tvorbě otírají o environmentální téma, jsou např. Na útěku (Měsíční krajina), Radegast ([Otrávená generace](#)) nebo Kudy kam ([Ekologická](#)). [Ekologická katastrofa](#) je název jedné z desek moravské punkové kapely Poslední generace z roku 1998. Kromě stejnojmenné písně [Ekologická katastrofa](#) obsahuje i song [Ozářenej svět](#) reagující na rizika jaderné energetiky. Již přes dvě dekády hrající plzeňská skupina P.V.A. zařadila do svého tematického okruhu i problematiku práv zvířat (písně [Corrida](#) a [Ptáček z klece](#)).

V minulém díle seriálu jsme zmiňovali proměnu, kterou prošel punk svým historickým vývojem od podoby ryze protikonumního protestu k dnešní komercializované podobě. Tomuto trendu se nevyhnuly ani české kapely. Symbolickým příkladem je např. skupina Zastávka Mileč, která ekologickou problematiku reflektuje ve svých textech již v roce 1984. Skladba [Nemám auta rád](#) vytváří zajímavý kontrast k pokračovatelům kapely v podobě uskupení Znouzectnost, která v loňském roce vystoupila v Holešovické tržnici na [drive-in festivalu](#) (koncert poslouchaný ze zaparkovaných aut). K motorismu si řekla své i slovenská punkrocková legenda Zóna A v písni Zničte autá.

Jak už bylo zmíněno, punková scéna je bohatá na nejrůznější lokální a undergroundo-

Punkový festival, foto -jj-

vá uskupení, resp. kapely bez větších ambicí proniknout do širšího povědomí. I jihočeský region je bohatý na skupiny, které se ve svých textech věnují environmentální problematice. Punk v Česku pomáhala formovat strakonická kapela Telex. Na desce *Řeznické krám* (1989) se vyjadřuje k jaderné energetice ([Temelínská](#)) nebo k ekologickým katastrofám ([Realita](#)):

*Mrtvejma očima krajina zírá,
posílá varování do všeho míra.
Všechno je zticha a všechno stojí,
to asi hrůzou pohnout se bojí.*

Z Chlumu u Třeboně pochází kapela Sociální teror (hrající od roku 1993 dodnes). Ekologickou situaci shrnuje v písni [Přežijem](#) a vyjadřuje se také ke koňským dostihům ([Velká pardubická](#), [Krvavý dostihy](#)). Prachatická ikona Ucházím, která vznikla v 90. letech a přerušovaně působila ještě donedávna, se sice ve svých textech věnuje převážně sociálním tématům, ale na jejich druhou desku se vloudil song [Inverze](#). Město Strakonice reprezentovala na poli punku také skupina Taktika kyselejších hroznů. Na desce [Vám...](#) zanechala své environmentální poselství (jak jinak než poznamenané jadernou energetikou) ve stejnojmenné [skladbě](#):

*Vás není možný varovat, že to tak nejde dál,
když vykáčíte deštnej prales, co na blbým místě stál,
a nebo o kus dál, kde včera stromy byly,
dneska ční chladící věže jaderného reaktoru.*

*Ref.: Bohatý nemaj dost a na všem vidí kaz,
čistá příroda mizí, žijem nadoraz,
a tak křičím dost, o to nestojím,
o to vážně vůbec nestojím. -jj-*

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- I když ekologických aktivit je na první pohled víc než dost, je potřeba rozlišovat, kdo si na ochranu přírody jen hraje, a kdo to myslí vážně. Stoprocentní vodítko vám nikdo nedá, ale zkušenosti ukazují, že podezřelá je obvykle okázalost, líbivost, černobílé vidění světa, elitářství, zjištnost, přílišné zjednodušování, atd. atd. A že víc důvěry si zaslouží méně nápadní, ale zato pracovití a vytrvalí tahouni, jejichž aktivity jsou prováděny dlouhodobě, s patřičnou pečlivostí a trpělivostí. U nich je navíc naděje, že vzhledem k trvalému sledování situace zaznamenají i nenápadné změny a dokážou na ně pružně reagovat. Stojí za to přijít na jejich vyhlášenou akci pro veřejnost nebo si najít nějaký jiný způsob seznámení, udělat si vlastní úsudek a podle něj se buď přidat, nebo ne. Pokud to vyjde, pak po dalších tipech a kontaktech se už nijak moc pátrat nemusí. Na to dojde v nové společnosti automaticky.

- Takzvané lovení bobříků, to byla hra dětí z knih Jaroslava Foglara a jednalo se o třináct úkolů nejrůznějšího charakteru. Jedním z nich bylo vyjmenování padesáti druhů stromů, keřů a rostlin, počítáno dohromady. Nestačily jen názvy, šlo o podrobnou a dlouhodobou znalost, po čase vždycky znovu ověřovanou. A aby nebylo pochyb o tom, že je nutné zeleň i chránit, je to v knize „Kronika Ztracené stopy“ řečeno doslova: „*Kdo má uloveného bobříka květin, neutrhne zbytečně a nepošle ani jednu květinu, nezasekne nikdy nůž nebo sekyrku do stromu, neštípe na jeho vystouplých kořenech dříví, ani na nich nerozdělává oheň*“. Zvířat se tento bobřík netýká, ani na ně není zaměřený žádný jiný, ale to nejspíš proto, že se šetrnost k nim brala jako jasná věc. A navíc ohleduplné jednání ke komukoliv bylo jednou z podmínek při lovení bobříka ušlechtilosti.

- Květinový dárek potěší snad každou ženu i dívku při všech možných příležitostech. Nejde ani tak o květiny samotné jako o samotný dobrý úmysl udělat radost. Tím spíš se ke Dni matek docela dobře hodí i něco jiného než luxusní zboží dovážené z ciziny, které je nabízeno v obchodech. Chce to o něco víc práce a nápadů, ale to je právě dobře. Můžeme například připravit do vázy větvičky získané při krácení živého plotu, nechat v teple jejich lístky pěkně rozvinout a ozdobit je kvítky z krepového papíru nebo mašličkami. Takhle si můžeme počínat po celý rok a více informací najít třeba ve starších číslech

našeho časopisu – viz [zde](#) nebo [zde](#).

Kytička může být i nakreslená, doplněná vlastní básničkou nebo verši opsanými z knížky. Jak by se vám hodil dejme tomu tenhle úryvek od Zuzany Novákové?

Kytička pro maminku

*Co zvoní ty konvalinky?
"Dobře je vám u maminky,
jako kytkám na výsluní.
Bud'te rádi, že jste u ní.*

*Každému z vás život dala,
zpívala vám, kolébala,
prala plenky zas a zase,
něžně o vás starala se.
Až dodnes vás bez ustání
jak nejdražší poklad chrání"... -ah-*

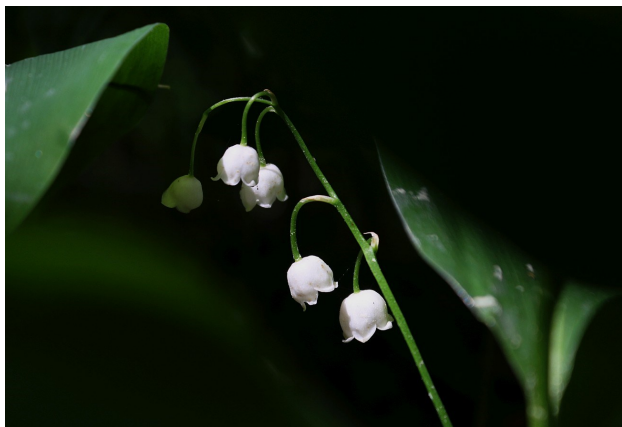

Foto Roman Szpuk

Španělská kuchyně

Ajo Blanco

Ingredience: loupané mandle (50 g), voda (500 ml), česnek (stroužek), střídkka jednoho krajíce chleba, olivový olej (3 lžíce), bílý vinný ocet (2 lžíce), sůl (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Mandle namočíme alespoň na dvě hodiny do vody. Přidáme všechny ostatní ingredience a umixujeme ve výkonném mixéru dohladka. Podáváme studené.

Jambalaya

Ingredience: rýže/bulgur (250 g), velká cibule, řapíkatý celer (4-5 řapíků), paprika, (případně další libovolná zelenina dle chuti), česnek (3-4 stroužky), drcená rajčata nebo rajský protlak (200 ml), libovolná rostlinná uzenina (cca 200 g) nebo libovolná uvařená luštěnina (cca 200 g), sladká paprika (lžíce), kajenský pepř nebo chilli (dle chuti), tymián (1/2 lžičky), oregáno (1/2 lžičky), rostlinný olej, sůl, voda (dle potřeby)

Postup přípravy: Ve velké pánvi wok nebo hrnci na oleji orestujeme cibuli do sklovata. Přidáme pokrájený řapíkatý celer, papriku, případně další zeleninu. Pár minut restujeme, poté přidáme na plátky pokrájený česnek a koření. Necháme rozvoňt a přimícháme drcená rajčata a rýži/bulgur. Osolíme, zalijeme vodou, dobře rozmícháme, ztlumíme oheň, přiklopíme a dusíme do změknutí rýže/bulguru. Podle potřeby přidáváme vodu tak, aby směs na konci zůstala hustá. V závěru přidáme rostlinnou uzeninu nebo uvařené luštěniny.

Bramborová tortilla se špenátem (4 ks)

Ingredience: brambory (cca 1 kg), listový špenát (cca 400 g), 2 cibule, sůl (1-2 lžičky), drcený pepř, cizrnová mouka (3 lžíce), škrob (3 lžíce), voda (cca 200 ml), černá sůl (lžička), kurkuma (1/2 lžičky), rostlinný olej

Postup přípravy: Brambory uvaříme doměkka a necháme alespoň částečně zchladnout. Rozmačkáme a smícháme se špenátem (pokud rozmražený, tak zbavený přebytečné vody) a cibulí pokrájenou na slabá půlkolečka. Připravíme si rostlinnou alternativu vajec z cizrnové mouky, škrobu, vody, černé soli a kurkumy (uvedené množství vydá zhruba za 4 vejce). Smícháme s bramborovou směsí a dle chuti dosolíme. Rozdělíme na 4 díly a pečeme na menší pánvi ve vrstvě 1-2 cm silné z obou stran dozlatova. Lze připravovat také na plechu nebo v zapékací nádobě v troubě. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Tereza Müllerová, Nela Hollerová, Ivana Třeštíková, Jiří Wagner, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2022

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE